

ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

ПРОЕКТ ФІНАНСУЄТЬСЯ
ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

ДІАЛОГ ЗІ СПРИЯННЯ ТОРГІВЛІ

Консультативна робота

Україна в міжнародних рейтингах

Київ
грудень 2016

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

Цей документ підготовлено за фінансової підтримки Європейського Союзу. За зміст цього документа несе відповідальність Інститут економічних досліджень і політичних консультацій. Зміст документу в жодному разі не може бути витлумачений як такий, що відображає позицію Європейського Союзу.

Автори:

Зайцева Світлана, провідний науковий співробітник ГО «Інститут економічних досліджень і політичних консультацій»

Бутін Андрій, старший науковий співробітник ГО «Інститут економічних досліджень і політичних консультацій»

Крініцин Олександр, науковий співробітник ГО «Інститут економічних досліджень і політичних консультацій»

Зміст

Вступ	3
Аналіз світових торговельних рейтингів	4
Висновки та рекомендації	9

Список графіків

Графік 1. Глобальний індекс конкурентоспроможності.....	5
Графік 2. Індекс конкурентоспроможності Міжнародного інституту розвитку менеджменту.....	5
Графік 3. Рейтинг Світового Банку «Ведення бізнесу»	6
Графік 4. Індекс залучення у світову торгівлю.....	7
Графік 5. Індекс економічної свободи	8
Графік 6. Індекс логістичної ефективності	8

Вступ

Проект «Сприяння розвитку торгівлі за рахунок сприяння діалогу між представниками громадянського суспільства і органами державної влади («Діалог зі Сприяння Торгівлі»)» за фінансової підтримки Європейського Союзу націлений на зміцнення потенціалу бізнес-асоціацій і НУО щодо визначення і реалізації заходів політики зі сприяння розвитку торгівлі, створюючи цим самим підґрунтя для успішної інтеграції України в світову економіку і подальшу інтеграцію в ЄС зокрема.

До основних завдань проекту відноситься покращення потенціалу бізнес-асоціацій і НУО щодо визначення адміністративних і регуляторних заходів, які спрямовані на сприяння розвитку торгівлі, здійснення моніторингу та оцінки прогресу їхнього виконання, а також пропагування змін, що створюють комфортні для ведення бізнесу умови. Крім того, важливе значення має сприяння діалогу між бізнес-асоціаціями / НУО і органами державної влади, спрямованому на реалізацію заходів політики сприяння розвитку торгівлі, що в кінцевому випадку має бути відображено в зменшенні торгових витрат в Україні.

Розвиток українського підприємницького середовища залежить від багатьох чинників, що знаходять своє цифрове відображення в міжнародних рейтингах конкурентоспроможності, легкості ведення бізнесу, економічної свободи, тощо.

В даній роботі, ми сконцентруємо увагу саме на чинниках, що спрощують процедури торгівлі, але варто зазначити, що такі складові, як макроекономічне середовище, інноваційність та технологічність економік, тощо мають хоч і не прямий, але значний вплив на процедури торгівлі.

Проект «Діалог зі Сприяння Торгівлі» в Україні реалізується з 2014 року, тому огляд буде побудовано починаючи з 2012-2013 років, з метою порівняння змін в середовищі процедур торгівлі за період до початку проекту та протягом його реалізації.

Аналіз світових торговельних рейтингів

Основними світовими рейтингами, що мають системний характер, та оцінюють економіки багатьох країн за певними напрямками є:

- Глобальний індекс конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index¹).
- Індекс конкурентоспроможності Міжнародного інституту розвитку менеджменту (The IMD World Competitiveness²).
- Рейтинг Світового Банку «Ведення бізнесу» (Doing Business³).
- Індекс залучення у світову торгівлю (The Enabling Trade Index⁴).
- Індекс логістичної ефективності (Logistics performance index⁵).
- Індекс економічної свободи (Index of economic freedom⁶).

Рейтинги України у глобальному **індексі конкурентоспроможності** (138-144 країни) та **індексі конкурентоспроможності Міжнародного інституту розвитку менеджменту** (60-61 країна) в Україні за досліджувані роки не мали зростаючого тренду, оскільки вони у значній мірі включають загальноекономічні чинники - інституції, інфраструктуру, макроекономіку, освіту та охорону здоров'я, ефективність товарного ринку та ринку праці, технологічний розвиток та інноваційність тощо.

В складних політичних та економічних умовах, при значних глобальних викликах, та непередбачуваності політики РФ, яка була раніше основним торговельним партнером, Україна перебуває на етапі переходу на нові ринки, а відтак - зміни умов торгівлі. Наразі економічна привабливість українських товарів не є високою, а конкурентоздатність економіки не має сталої динаміки до зростання. Дані рейтинги показують загальну готовність України бути надійним торговельним партнером.

¹ <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>

² <http://www.imd.org/uupload/imd.website/wcc/scoreboard.pdf>

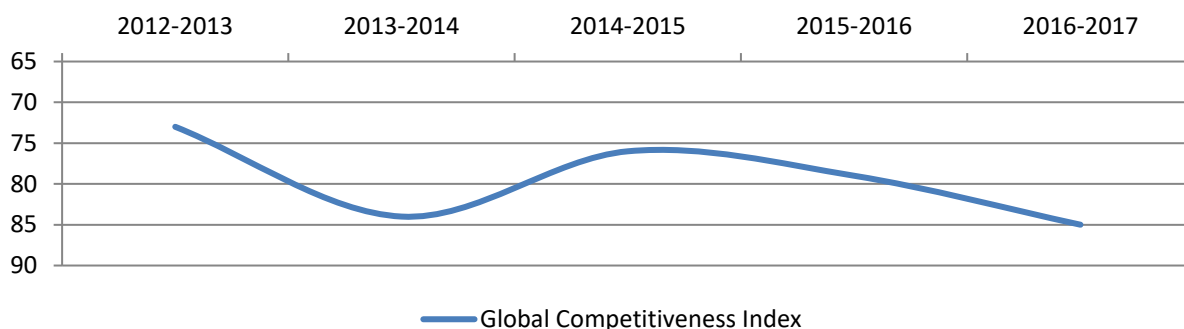
³ <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2017>

⁴ <http://reports.weforum.org/global-enabling-trade-report-2016/enabling-trade-rankings/>

⁵ <http://lpi.worldbank.org/international/global>

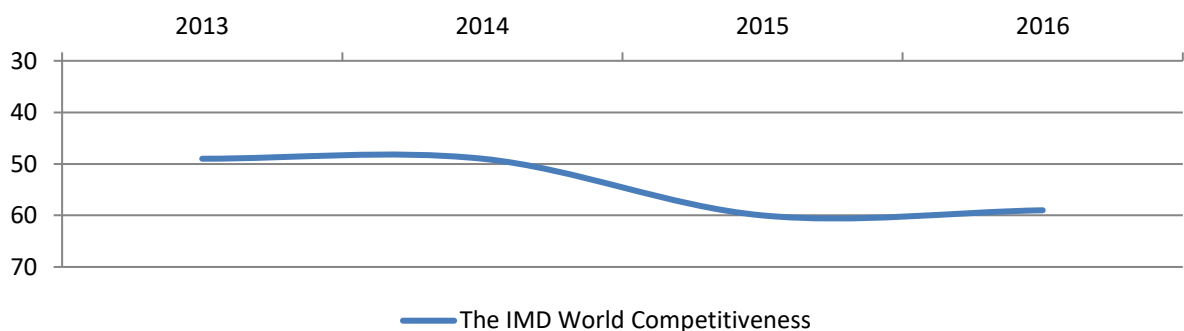
⁶ <http://www.heritage.org/index/ranking>

Графік 1. Глобальний індекс конкурентоспроможності

Джерело: Глобальний індекс конкурентоспроможності 2012-2017

Графік 2. Індекс конкурентоспроможності Міжнародного інституту розвитку менеджменту

Джерело: Індекс конкурентоспроможності Міжнародного інституту розвитку менеджменту 2013-2016

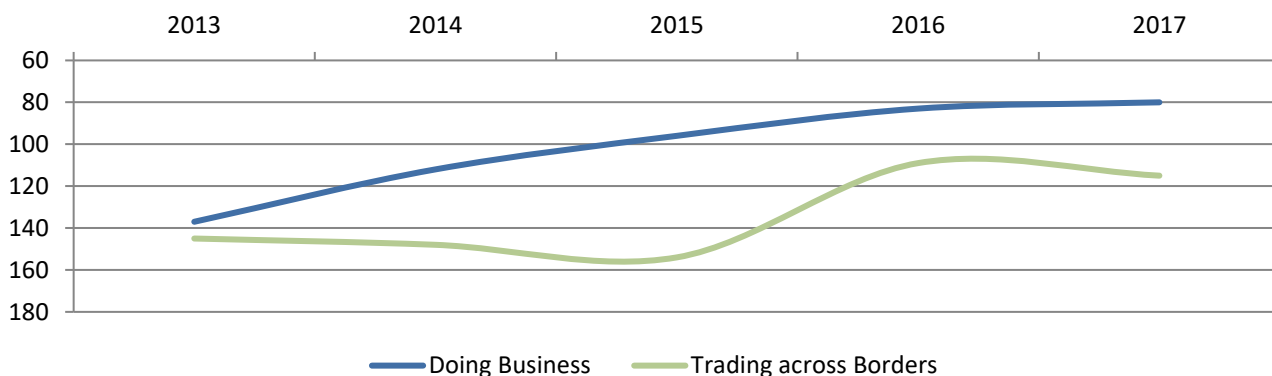
Одним з найпоказовіших індексів в контексті спрощення процедур торгівлі є **Рейтинг Світового Банку «Ведення бізнесу»**, що включає в себе, окрім інших, таку складову, як міжнародна торгівля (Trading across Borders), яка оцінює часові та фінансові витрати для логістики експорту та імпорту товарів.

Ця складова вимірює сумарний час і фінансові витрати (за винятком мит), необхідні для проходження трьох етапів, необхідних при експорті або імпорті товарів, а саме дотримання вимог до документального оформлення, дотримання прикордонних вимог і транспортування товарів всередині країни. Незважаючи на те, що регуляторне середовище для бізнесу в Україні все ще має обмежуючий характер порівняно з розвинутими економіками, індекс вказує, що підприємницький клімат в середині країни та компонент міжнародної торгівлі мають тенденцію до покращення.

На офіційному порталі Мінекономрозвитку України оприлюднено дорожню карту⁷, затверджену Розпорядженням КМУ від 16 грудня 2015 р. № 1406-р⁸, що має вивести Україну в ТОП-20 країн світу з найкращим бізнес-кліматом за версією Світового банку в 2017 році. Дорожня карта складається з понад 40 завдань, що сформульовані у конкретних заходах та закріплені за певними виконавцями в особі ЦОВВ. Наразі 6 завдань вже виконано, 19 законопроектів на розгляді Верховної Ради України, 1 - на погодженні в ЦОВВ, а решта 21 - на стадії виконання.

Своєчасна реалізація цих реформ має спростити підприємницьку діяльність шляхом зменшення витрат коштів та часу, підвищення якості бізнес-процесів, налагодження обміну інформацією в електронній формі з органами влади, та врегулювання спорів, що в свою чергу зробить підприємства більш конкурентними при виході на зарубіжні ринки, а бізнес середовище України більш надійним в очах зарубіжних партнерів.

Графік 3. Рейтинг Світового Банку «Ведення бізнесу»

Джерело: Рейтинг Світового Банку «Ведення бізнесу» 2013-2017

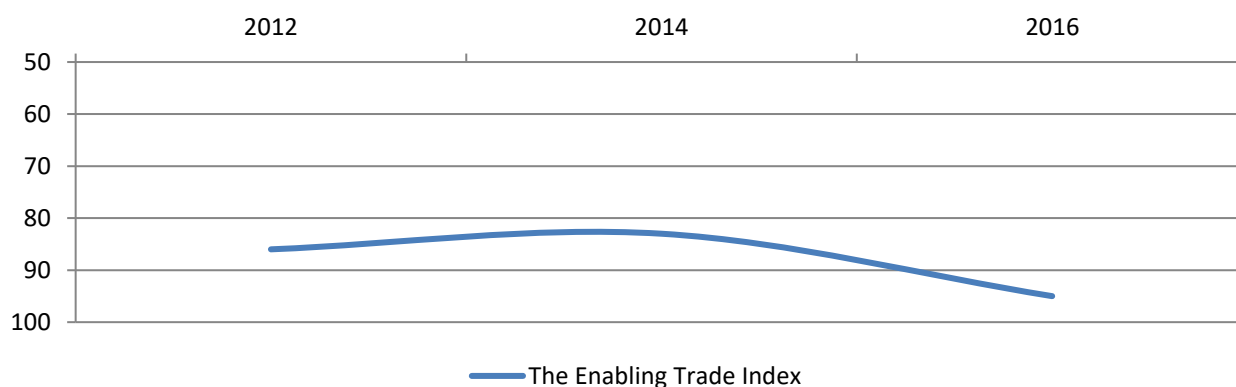
Ще одним показником, що вказує на спрощення процедур торгівлі є **Індекс залучення у світову торгівлю**, який складається з 4 основних складових сегментів: доступ до ринків (на внутрішній та на зовнішній), адміністрування на кордоні (ефективність та прозорість процедур адміністрування), інфраструктура, операційне середовище.

⁷ <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=232ba380-67ec-4689-a90e-f67da7840f9e&title=DoingBusiness>

⁸ <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1406-2015-%D1%80>

За досліджуваний період даний рейтинг був опублікований лише три рази (за 2012, 2014 та 2016 роки). Так у 2014 році Україна піднялася на 83 місце з 138 економік порівняно з 86 місцем з 132 у 2012 році. Згідно рейтингу, доступ на ринок в обидва напрямки ускладнився (з 26 на 38 місце), хоча ефективність та прозорість процедур на кордоні стала більш сприятливою (з 116 на 100 місце). У 2016 році ситуація суттєво погіршилася. Україна опустилася на 95 місце зі 136 країн, в основному втративши через погіршення операційного середовища.

Графік 4. Індекс залучення у світову торгівлю

Джерело: Індекс залучення у світову торгівлю 2012-2016

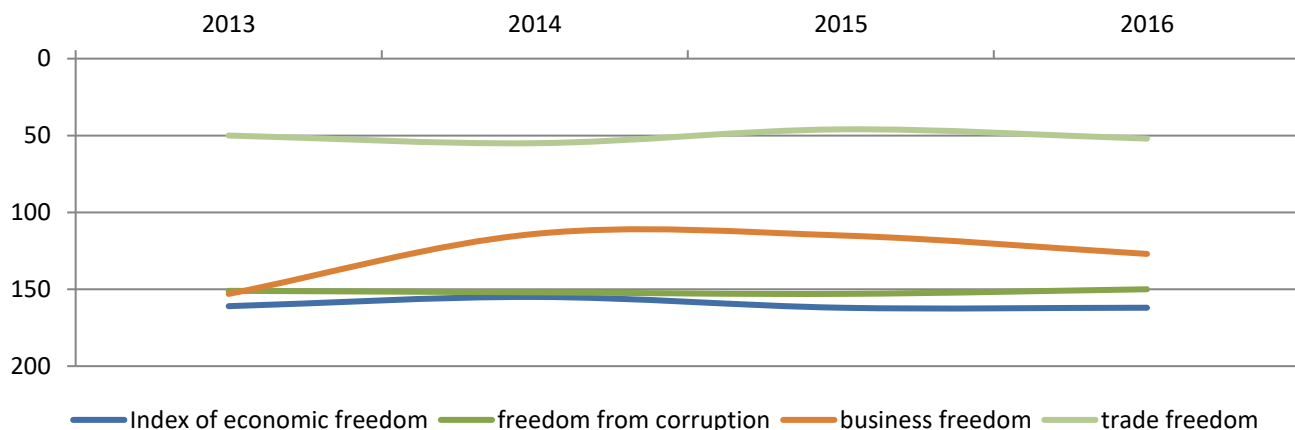
Сегмент інфраструктури також покращився (з 64 на 61 місце) за рахунок доступності та якості, як самої інфраструктури, так і послуг транспортування.

Індекс економічної свободи, базується на 10 кількісних і якісних факторах: права власності, рівень свободи від корупції, фіскальна свобода, державні витрати, свобода ведення бізнесу, свобода на ринку праці, монетарна свобода, торговельна свобода, інвестиційна свобода, фінансова свобода.

У контексті компонентів, що впливають на процедури торгівлі, лише в розрізі свободи бізнесу відбувалися позитивні зрушення. Згідно рейтингу Україна все сьомий рік поспіль залишається серед країн з найнижчим рівнем економічної свободи.

Політична нестабільність продовжує посилювати нормативну невизначеність впливаючи на комерційні угоди. Крім того, конфлікт з Росією, як і раніше, заважає торговельним та інвестиційним потокам.

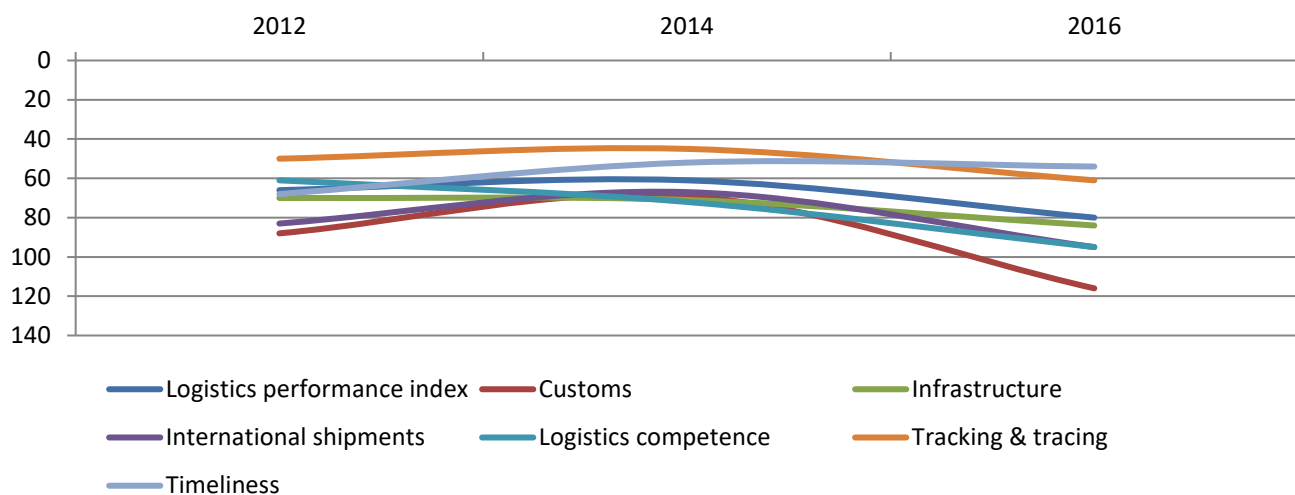
Графік 5. Індекс економічної свободи

Джерело: Індекс економічної свободи 2013-2016

Серед чинників, що впливають на торгівлю є логістика. Світовий банк публікує **Індекс логістичної ефективності** на основі шести складових: ефективність процесу митного оформлення (швидкість, простота та передбачуваність формальностей), якість торговельної та транспортної інфраструктури (порти, залізничне сполучення, інформаційне забезпечення), простота оформлення міжнародних перевезень за конкурентоспроможними цінами, якість логістичних послуг, критерій відстеження вантажу, часовий критерій.

Графік 6. Індекс логістичної ефективності

Джерело: Індекс логістичної ефективності 2012-2016

За даними рейтингу, очевидно, що після 2014 року логістична ефективність знизилась, що відображено на графіку. Покращення стану логістичної інфраструктури може значно збільшити як експортно-імпорتنний, так і транзитний товаропотік.

Висновки та рекомендації

Світові торговельні рейтинги являють собою наочну картину, що відображає сильні і слабкі сторони певної країни порівняно з іншими країнами регіону та світу в цілому. Вони дають змогу владі зрозуміти, де саме стримується торгівля, та орієнтує, які кроки необхідно вжити задля покращення умов торгівлі, а отже і своїх позицій в рейтингах.

За даними індексів, позиції України є незадовільними, враховуючи торговельний потенціал.

Лише згідно рейтингу «Ведення бізнесу» спостерігається певна позитивна динаміка. Існує чітке розуміння «проблемних» питань, вирішення яких сприятиме покращенню підприємницького середовища, а відтак і позицій в рейтингах, але наразі кроки вирішення радше ситуативні і несистемні.

Рішення приймаються не оперативно, і є інституційно розпорошеними та фінансово не підкріпленими.

Вагомий внесок може зробити сам бізнес, стимулюючи та допомагаючи владі через постійний діалог між підприємцями всіх рівнів та державою, адже лише ті заходи і документи будуть якісними та дієвими, які будуть розроблятися і враховувати інтереси сторін.

Крім того, існує можливість дерегулювати або впорядковувати певні сфери на нижчому рівні за рахунок сучасних бізнес-процесів, ІТ, при цьому покладаючи відповідальність на сам бізнес.

Поки що не набула, на жаль, широкого розповсюдження практика «єдиного вікна». Відсутня узгодженість дій та чітка співпраця між різними відомствами на кордоні та технічна спроможність. Підприємці все ще мають подавати документи в паперовому вигляді, інформація між відомствами не завжди передається, з чого випливає необхідність дублювання подачі документів.

Рекомендації:

1. Важливим кроком на шляху до спрощення торгівлі є гармонізація процедур із західними партнерами, що включає такі юридичні та технічні елементи, як наприклад «єдине вікно» на митниці. Необхідно якнайшвидше вирішити локальні технічні проблеми та налагодити чітку міжвідомчу співпрацю і комунікацію на робочому рівні між відомствами задля того, щоб підприємці могли використовувати механізм єдиного вікна в повній мірі.
 2. Необхідно вжити заходів для зменшення строків отримання сертифіката походження товарів та інших документів, необхідних для експортних операцій, на що скаржиться сьогодні бізнес, особливо МСП.
 3. Забезпечити дієві механізми юридичного врегулювання спорів між контрагентами з різних країн та інших завдань зазначеної вище дорожньої карти для підвищення рейтингу «Ведення бізнесу».
 4. Важливим кроком є посилення логістичної ефективності, що сприятиме доступності, якості логістичних послуг, а також більш точному плануванню часових та грошових витрат для підприємців. Підготовка дорожньої карти заходів має вивести Україну на лідируючі позиції у цьому рейтингу.
 5. Окрім технічних процедур, підприємці мають бути забезпечені торговельною інформацією в зручному та легко доступному вигляді, що наразі також реалізовано лише частково з боку державних інституцій України. Відтак, раціонально було б розробити уніфікований інформаційний портал, що буде містити “user friendly” структуру та посилання на усі необхідні документи та джерела. Такий портал має стати путівником підприємця у торговельній діяльності та слугувати базовим елементом у діалозі з владою.
 6. Забезпечити імплементацію положень угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі.
-